

zavičajni pejzaž ferenca fehera

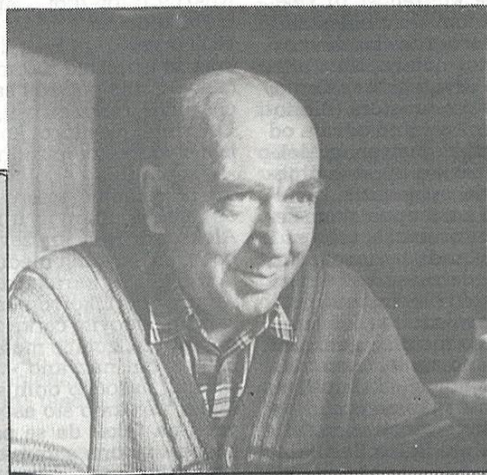
sava babić

Prve zbirke Ferenca Fehera obeležile su pesnika i on je postao prepoznatljiv po slikama zavičajnog prostora: beskraj ravnice pod beskonačnim osunčanim ili ozvezdanim nebom. Već prva zbirka nosi naslov *Jobbágyak unokái* (1953), nije teško prevesti sam naslov: *Unuci kmetova*, a pesnik je probudeni delić one povorke zemljodelaca i nadničara koja će konačno progovoriti kroz njegovo poimanje sveta: ne više pijanim uzdasima i podvrisivanjem, nego artikulisanim i tananim stihom. Naslov sledeće zbirke, *Álom a dűlőutak szélén* (1956), iako nije zagonetan, već nije lako jednoznačno prevesti: San uz letnje puteve, San pored poljskih puteva, San uz prtene puteve, pa čak i — San uz lenije. Sve zavisi od želje koliko želi da se naglasi lokalno, zavičajno podneblje Bačke za koje je vezan svet pesnika, a novi jezik može da domaši i takav zahtev. I naslov treće zbirke je iz istog kruga *Óvig a földbe ásva* (1959), što bi se doslovno moglo prevesti: *Do pojasa u zemlju ukopan*. Na ovaj način se ne sugerije privrženost zemlji, tlu na kojem je pesnik ponikao, već pritisak kojim ta zemlja okiva, zatrpava čoveka ne dozvoljavajući mu da se vine u visine. Zbog toga bi možda ono mađarsko *do po-*

Gotovo na samom početku svog poetskog puta pesnika F. Feher je uspeo da kristalizuje i iskaže svoje shvatanje sveta. Smemo čak reći da je imao sreće pa ga je paradigmatično obeležila tanana i prozirna pema *Bácskai tájkép* (1955), pesma koja na najbolji način sažima u sebi poetiku pesnika. Navodimo pesmu i njene prevode.

Anatizom se veoma lako može pokazati koliko je ova minijatura savršena, prozirna i jednostavna. Slika zahvata ogroman prostor ravnice, tačka gledišta se nalazi negde gore, na nebu; sve je na zemlji postalo još manje, samo se prostor uvećao. A i onaj dečak u poenti: išao-išao kao da ne može prevaliti ogromni prostor, kao da neće nigde stići. To je isti onaj dečak koji je bio ukopan do pojasa u zemlju!

Prevodiocje je privlačila ovakva pesma, iako je nije lako realizovati. Pruža nam se prilika

Bácskai tájkép

Tarlók közt szikrázó betonút,
beleszalad a nyárfa.
Kétoldalt elhagyott asszonyok,
egy-egy hókarú nyárfa.

Úton kisfiú mendegél,
mezitelen a lába.
Förtről, az égből épp olyan,
mintha egyhelyben állna.

Pejzaž iz Bačke

Između strništa put od betona sija,
trči u letnje veče.
Sa obe strane bele topole,
k'o napuštena žena.

Na putu dečacić bosonog
korača.
Sa neba gledan činilo bi se da
ne hoda.

Marta Kovač-Kenjereš

Bački pejsaž

Između strnjika: asfaltni sjaj
zario se u leto.
I usamljene žene uz kraj.
I neka topola uz sve to.

Putem, bos po tišini,
ide mališan, makoji.
Odozgo, sa neba se čini
kao da u mestu stoji.

Stevan Raičković

mo parni stihovi i da oni budu istih karakteristika. Drukčije rečeno: isti »materijal« je bio na raspolaganju, a rezultati su ipak drukčiji.

Antićev prevod opet ima istu težnju kao i Raičkovićeve: uz pomoć rima i onih stihova koji nisu rimovani u originalu načiniti složenije i savršenije tkanje. Istovremeno je poremećena jednostavnost sintakse, samo ovde u trećoj rečenici. Sličnost Raičkovićeveog i Antićevog prevoda ne dolazi otuda što ne znaju mađarski jezik, nego zato što su obojica vrsni liričari, majstori peresifikacije i jednostavnoj minijaturi dodaju i elemente kojih nema u originalu, da bi pesma bila što savršenija izvedena i zatvorena.

Moglo bi se raspravljati o pojedinostima u ovim prevodima. Na primer, kako nigde nije domašena slika druge rečenice, odnosno metaforičnost originala, pretapanje jedne slike u drugu; očito je da to mesto čeka novog prevodioca koji će, možda, domašiti original. Tu se skoncentrisala prednost mađarskog jezika: prevodioci su realizovali »bela topola«, »topola«, »topola bledolika«, »bela topola«, ali u originalu stoji »hókarú nyárfa«, dakle »snežnorka topola«, (doslovno je kontrast — »snežnomiko letnje drvo«) pa čak i ne topola, nego jablan, samo što su svi prevodioci lako uvideli da ovde moraju koristiti imenicu ženskog roda (topola, a ne jablan).

Ali poenta pesme, onaj mališa gledan iz gornjeg rakursa, dakle ono mesto zbog kojega je, verovatno, i napisana pesma — poenta je realizovana u svim prevodima, a njen efekat zavisi od toga kako su realizovani i drugi elementi pesme, da bi poenta i u prevodu bila poenta. Nije onda čudno što se prevodi u tom elementu čak i slažu više nego što je to uobičajeno, jer će i svi budući prevodi morati da o ovom elementu povedu računa.

Bački pejsaž

Blista asfalt kroz strništa,
seče letnje vidike.
Sa strane žene ostavljene,
topole bledolike.

Duž puta mališa stupa,
bosonog korak broji.
Odozgo, s neba izgleda,
ko da u mestu stoji.

Sava Babić

Bački pejsaž

Između strnjika asfalt sine
i leto preseče na pola.
Tek neka žena tuđa promine
i neka bela topola.

Putem bosonog mališan hoda.
Tišina korake broji.
Izgleda odozgo s nebeskog svoda
ko da u mestu stoji.

Miroslav Antić

*ja*sa bolje bilo prevesti *do kolena*, kao frazu koja samo ukazuje na vezu sa zemljom, antej-ski princip, a ne na nemogućnost odvajanja od tla. Međutim, ispostavlja se da su sve to dobromamerna domišljanja (nije reč samo o naslovu zbirke, jer u zbirci se nalazi i pesma s tim naslovom), a pravo objašnjenje, ono koje mi više svojim iskustvom ne možemo domašiti, pruža sam pesnik izvan pesama, u razgovoru. Naime, kad je on bio dečak, roditelji nadničari su ga vodili sa sobom na daleke njive, jer ga nisu imali kod koga da ostave; a da dečak ne bi odlutao u beskraj kukuruza i žita, dok roditelji okopavaju kukuruze, otac bi iskopao rupu u zemlji koja je dečaku dopirala do pojasa i on ne bi bio u stanju da izađe iz nje, pa se morao igrati samo u prostoru koji mu je bio unapred ograničen, u sred Panonskog mora oranica, s beskrajem neba nad sobom, dečak je bio ukotvijen na malenom i nepokretnom splavu koji je svojim dimenzijama gotovo podsećao na raku. I upravo zbog toga, zbog pesnikovog ličnog iskustva, naslov moramo prevesti doslovno: *Do pojasa u zemlju ukopan*, jer više nije reč o razlikama dvaju jezika, asocijacije originala i prevoda moraju biti istovetne.

da naporedno posmatramo četiri prevoda i da zapažamo razlike i neočekivane mogućnosti prevoda jedne jednostavne pesme. Treba reći da su prvi i treći prevodilac mogli da analiziraju original, a drugi i četvrti su morali imati vodiče. Rezultat prvog prevodioca je »lingvistički snimak« pesme, dakle on nam ovde može poslužiti samo kao pomoć, ukoliko se ne možemo poslužiti originalom. Istovremeno je jasno da je ovaj prevod nedovoljan, pesma je prevedena ali nije organizovana ponovo u pesmu.

Raičkovićeve prevod nije samo prevod pesme Ferenca Fehera, nego se u njemu smestio i pesnik Raičković. Prevodilac je načinio i korak dalje: još je čvršće organizovao pesmu zatvarajući joj sklop ukrštenim rimama, dakle dodajući u prevodu rime i onim stihovima koji su u originalu bili nerimovani. Izmenjena interpunkcija je donekle poremtila jednostavnost i istovetnost ponovljene sintakse. Rezultat je zadivljujući, ali smo dobili nešto složeniju pesmu.

Treći prevodilac je najpre »opslužio« Raičkovića, a potom je pokušao da načini, posle »padstročnika«, i svoj prevod pokušavajući da bude što bliži originalu, dakle da se rimuju sa-

Amblem-pesma Ferenca Fehera, srećno srezana, mogla bi da izazove, zaslužila je da podstakne beskraj niz prevodilačkih nadmetanja, neslućene mogućnosti stvaralačkog duha koje povratno osvetljavaju tananost originala, prozirnu jednostavnost pesnika: zapretnim mogućnostima svoga jezika stvaralački dobaciti do nivoa originala, osvojiti, čak neprekidno osvajati lirsku minijaturu, otisak duha Ferenca Fehera.

Bio bi to istovremeno i naš prevodilački dug pesniku Ferenca Feheru, pesniku koji je, pored svog punog poetskog života, proživeo i jedan bogat i potpun prevodilački život. Ako se čovek ne može odupreti fizičkoj smrti, utešno je bar što može produžiti život svojim stvaranim delom, otiskom duha; a ako se takav duh može višestrukom umnožavati posredstvom prevodenja — život se produžuje, oplodava nova dela; niču i razgranavaju se nove vrednosti.

Pesnik panonskog beskraj Bačke, onaj dečak koji je bio *do pojasa u zemlju ukopan*, dovršio je svoj stvaralački luk i ista ta plodna bačka zemlja primila ga je u svoja nedra:

Ti me predaj grobnom muku,
u tvoju se uzdam ruku.